

NAUČNO-NASTAVNOM VIJEĆU EKONOMSKOG FAKULTETA BRČKO

Na osnovu odluke Naučno-nastavnog vijeća Ekonomskog fakulteta Brčko, broj: 03/2-439-5/18, od 09.11.2018. godine, imenovani smo u Komisiju za ocjenu završnog (master) rada na drugom ciklusu studija pod nazivom „**KOMPARATIVNA ANALIZA I KLASIFIKACIJA PREDUZEĆA PREMA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA**“, kandidatkinje Milene Lukić.

Pošto smo proučili završni (master) rad, podnosimo sljedeći

I Z V J E Š T A J

1. Osnovni podaci o kandidatu

Milena Lukić rođena je 20. avgusta 1979. godine u Tuzli. Završila je Gimnaziju u Brčkom, a za postignuti uspjeh nagrađena je Vukovom diplomom.

Višu poslovnu školu u Novom Sadu završila je 2001. godine sa prosječnom ocjenom 8,32. Ekonomski fakultet u Brčkom upisala je 2003. godine, na studijskom programu Poslovna informatika. Diplomirala je u decembru 2005. godine sa prosječnom ocjenom 8,07.

Master studij na Ekonomskom fakultetu u Brčkom upisala je 2016. godine, na studijskom programu Marketing i menadžment. Sve ispite predviđene nastavnim planom i programom položila je sa prosječnom ocjenom 9,63.

U toku izrade završnog rada kandidatkinja je uradila stručni rad pod naslovom: Ocjena uspješnosti poslovanja osiguravajućih društava, koji je dobio pozitivne recenzije i objavljen je u Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Brčko za 2018. godinu.

Milena Lukić je zaposlena od 2001. godine. Radila je u Osnovnom sudu Brčko distrikta BiH kao tehničar za informacione tehnologije, a zatim u Pravosudnoj komisiji Brčko distrikta BiH na poziciji specijaliste za informacione tehnologije. Udata je i majka dvoje djece.

2. Osnovni podaci o završnom (master) radu

Tema završnog rada je obrađena na 64 stranice osnovnog teksta i 28 tabela, pri čemu su korišćene 34 bibliografske jedinice, što je i navedeno u spisku literature.

2.1 Predmet i cilj završnog (master) rada

Nivo ostvarene uspješnosti poslovanja preduzeća ne može se iskazati jednim, ma kako brižljivo izabranim pokazateljem. Zbog toga je potrebno napraviti izbor pokazatelja koji će zavisiti od ciljeva analize i dostupnosti relevantnih podataka.

Pojedini pokazatelji uspješnosti poslovanja predstavljaju nehomogene veličine, koje među sobom često nisu uporedive. Svaki od njih ukazuje na određeni odnos između jednog ostvarenog efekta poslovanja i jednog oblika ulaganja, što nije dovoljno da bi se iskazala ukupna uspješnost poslovanja. Uz sve to, u različitim situacijama, u zavisnosti od potreba analize, insistira se na važnosti određenih pokazatelja, tako da se ne može sa sigurnošću govoriti ni o grupi pokazatelja koji su vjerni indikatori ukupne uspješnosti poslovanja preduzeća. Problem se još više usložnjava kada se analizira uspješnost poslovanja u više vremenskih perioda, te kada se želi komparativna analiza većeg broja preduzeća.

Predmet rada predstavljalo je istraživanje mogućnosti primjene statističkih i višekriterijumskih metoda klasifikacije u cilju komparativne analize i klasifikacije preduzeća prema uspješnosti poslovanja. Za analizu je odabrana oblast osiguranja, kao sektor koji zauzima sve važnije mjesto u ekonomiji.

Na osnovu navedenog predmeta istraživanja, postavljeni su **ciljevi** koji su najvećim dijelom i ostvareni u radu:

- Provjeriti mogućnost primjene odgovarajućih metoda u komparativnoj analizi i klasifikaciji preduzeća prema uspješnosti poslovanja;
- Objasniti izbor pokazatelja uspješnosti i izvršiti komparativnu analiza preduzeća prema uspješnosti poslovanja;
- Objasniti postupak utvrđivanja relativne mjere uspješnosti i utvrditi redosljednu klasifikaciju izabrane grupe preduzeća prema ostvarenom nivou uspješnosti poslovanja.

2.2 Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju

Kandidatkinja je postavila **osnovnu hipotezu** od koje se polazilo u istraživanju:

Primjenom adekvatnih pokazatelja i odgovarajućih metoda klasifikacije i rangiranja može se provesti komparativna analiza i klasifikacija preduzeća prema uspješnosti poslovanja.

U konkretizaciji i provjeri navedene hipoteze istraživanja značajnu ulogu imale su i sljedeće, **pomoćne hipoteze**:

- Kombinovanjem parcijalnih pokazatelja moguće je provesti komparativnu analizu preduzeća prema uspješnosti poslovanja.
- Primjenom višekriterijumskih metoda klasifikacije i rangiranja moguće je utvrditi redosljednu klasifikaciju preduzeća prema uspješnosti poslovanja.

2.3 Struktura po poglavljima i opis sadržaja završnog (master) rada

Završni rad, pored Uvoda, Zaključka i Spiska korišćene literature, sadrži četiri osnovna poglavlja.

U **uvodnom dijelu** rada navedeni su predmet i ciljevi istraživanja, kao i najvažnije metode koje su korišćene kako bi se potvrdile postavljene hipoteze. Objašnjen je sadržaj rada i istaknute teškoće i ograničenja u realizaciji istraživanja.

Prvi dio rada, koji nosi naslov: **Pokazatelji uspješnosti poslovanja preduzeća u oblasti osiguranja**, odnosi se na opšte pokazatelje uspješnosti poslovanja koji se mogu koristiti u analizi gotovo svakog poslovnog subjekta. Pokazatelji uspješnosti poslovanja utvrđuju se kako bi se dobila i informaciona podloga potrebna za donošenje određenih poslovnih odluka. U ekonomskoj literaturi razmatraju se sljedeći pokazatelji uspješnosti poslovanja preduzeća: pokazatelji ekonomičnosti, pokazatelji profitabilnosti, pokazatelji investiranja (pokazatelj prinosa ulagačima) i pokazatelji produktivnosti. Međutim, u određenim slučajevima potrebno je uvažavati i specifičnosti analiziranog poslovnog subjekta i u skladu sa tim formirati nove pokazatelje. Primjer takvog specifičnog subjekta su osiguravajuća društva i banke za koje se formiraju nešto drugačiji pokazatelji. Rast ili pad premije osiguranja, iako je on svakako jedan od pokazatelja poslovanja, ne govori mnogo. Osnovica za prihode osiguravajućeg društva je zarađena premija. Kandidatkinja je, zbog toga, kao pokazatelje uspješnosti osiguravajućih društava koristila i specifične pokazatelje kao što su: razmjera šteta, razmjera troškova i kombinovana razmjera.

U drugom djelu rada, **Statističke metode klasifikacije i rangiranja preduzeća**, obrađena je mogućnost primjene statističkih metoda klasifikacije, prije svega metoda odstojanja. Kandidatkinja ističe da je u ocjeni uspješnosti poslovanja grupe preduzeća moguće utvrditi relativnu efikasnost svakog preduzeća u okviru posmatrane grupe koristeći odabrane metode odstojanja, pri čemu je konkretno objašnjena suština metode i mogućnost primjene I-odstojanja. Kao konstitutivni elementi metoda korišćeni su opšti i specifični pokazatelji uspješnosti poslovanja preduzeća u oblasti osiguranja.

U trećem dijelu rada, **Višekriterijumske metode klasifikacije**, razmatrane su odgovarajuće metode višekriterijumske analize koje već imaju široku primjenu i u rješavanju problema poslovnog odlučivanja: SAW metoda, TOPSIS metoda i VIKOR metoda. Navedene metode uključuju veći broj kriterijuma ili pokazatelja koji ponekad mogu da budu i međusobno suprotstavljeni u pogledu ciljeva odlučivanja. Ovakav pristup omogućava izračunavanje sintetičkog pokazatelja i utvrđivanje relativne mjere uspješnosti poslovanja i klasifikaciju preduzeća u izabranom skupu.

Četvrti dio rada, **Analiza uspješnosti poslovanja preduzeća u oblasti osiguranja**, posvećen je primjeni pojedinačnih pokazatelja uspješnosti poslovanja, kao i odabranih metoda klasifikacije i rangiranja na primjeru konkretnih osiguravajućih društava. Korišćeni su podaci o poslovanju grupe osiguravajućih društava sa najvećim učešćem u ukupno obračunatoj premiji osiguranja za 2015. godinu. Nakon utvrđivanja odgovarajućih pokazatelja uspješnosti poslovanja provedena je komparativna analiza

uspješnosti posmatranih osiguravajućih društava. Primjenom metoda višekriterijumske analize utvrđen je sintetički pokazatelj uspješnosti za sva posmatrana osiguravajuća društva u Bosni i Hercegovini, koji je omogućio njihovu klasifikaciju i rangiranje prema ukupno ostvarenoj uspješnosti poslovanja, kao i uporednu analizu rezultata primjene navedenih metoda.

U Zaključku su istaknuti najvažniji rezultati istraživanja i potvrda definisanih hipoteza.

SADRŽAJ RADA

UVOD

1 POKAZATELJI USPJEŠNOSTI POSLOVANJA

- 1.1 Pojam i mjerenje uspješnosti poslovanja
- 1.2 Pokazatelji ekonomičnosti
- 1.3 Pokazatelji profitabilnosti (rentabilnosti)
- 1.4 Pokazatelji investiranja
- 1.5 Pokazatelji produktivnosti
- 1.6 Specifični finansijski pokazatelji za analizu uspješnosti poslovanja osiguravajućih društava

2 STATISTIČKE METODE KLASIFIKACIJE I RANGIRANJA

- 2.1 Problem utvrđivanja relativne mjere uspješnosti poslovanja
- 2.2 Statističke metode klasifikacije i rangiranja
- 2.3 Metode odstojanja
- 2.3.1 Metoda I-odstojanja

3 VIŠEKRITERIJUMSKE METODE KLASIFIKACIJE

- 3.1 Pojam i izbor višekriterijumskih metoda klasifikacije
- 3.2 SAW metoda
- 3.3 TOPSIS metoda
- 3.4 VIKOR metoda

4 ANALIZA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA PREDUZEĆA U OBLASTI OSIGURANJA

- 4.1 Izbor i utvrđivanje pokazatelja uspješnosti poslovanja
- 4.2 Komparativna analiza preduzeća prema uspješnosti poslovanja
- 4.3 Utvrđivanje relativne mjere uspješnosti poslovanja primjenom odabranih metoda
- 4.4 Klasifikacija i rangiranje preduzeća prema nivou uspješnosti poslovanja
 - 4.4.1 Klasifikacija i rangiranje primjenom SAW metode
 - 4.4.2 Klasifikacija i rangiranje primjenom Topsis metode
 - 4.4.3 Klasifikacija i rangiranje primjenom Vikor metode
- 4.5 Uporedna analiza rezultata primjene odabranih metoda

ZAKLJUČAK

LITERATURA

POPIS TABELA

2.4 Ostvareni rezultati

Uobičajan način ocjene i rangiranja osiguravajućih društava prema obračunatoj premiji je jednodimenzionalan i ograničen samo na jedan pokazatelj uspješnosti poslovanja. S obzirom na to da se u postupku svestrane ocjene uspješnosti poslovanja koriste, kako opšti pokazatelji uspješnosti poslovanja tako i specifični pokazatelji za osiguravajuća društva, može se reći da klasifikacija prema uspješnosti poslovanja osiguravajućih društava predstavlja višedimenzionalni proces. Upravo zbog postojanja više dimenzija uspjeha poslovanja, mjerenih pojedinačnim pokazateljima uspješnosti i veliki broj osiguravajućih društava, primjenom predložene metodologije može se provesti objektivnija analiza i komparacija osiguravajućih društava u Bosni i Hercegovini.

Za objektivnu ocjenu uspješnosti poslovanja preduzeća zainteresovane su različite strane, počevši od vlasnika kapitala, kreditora, konkurenata, državnih organa, do samog menadžmenta koji takve ocjene koristi kao informacionu podlogu prilikom donošenja poslovnih odluka. Korist od rezultata ovog istraživanja mogu imati i investitori koji i sami rade procjene i poređenja kako bi se odlučili za eventualno investiranje u dionice određenog osiguravajućeg društva. Uz spomenute, rezultati istraživanja mogu imati značajnu vrijednost i za same korisnike osiguranja.

3. Zaključak i prijedlog Komisije

Završni (master) rad Milene Lukić urađen je u skladu sa odobrenom prijavom. Na adekvatan način su formulisani predmet i ciljevi istraživanja i polazne hipoteze. Pažnja kandidata bila je usmjerena na izuzetno važno i aktuelno područje ocjene uspješnosti poslovanja preduzeća u oblasti osiguranja. Korišćenjem odabranih višekriterijumskih metoda koje se mogu koristiti i u klasifikaciji i rangiranju preduzeća prema uspješnosti poslovanja, testirane su unaprijed definisane hipoteze i istaknuti relevantni zaključci. Na osnovu toga, ocjenjujemo da je završni (master) rad dao očekivane rezultate.

Komisija predlaže Naučno-nastavnom vijeću Ekonomskog fakulteta Brčko da kandidatkinji Mileni Lukić odobri javnu odbranu završnog (master) rada pod nazivom: „Komparativna analiza i klasifikacija preduzeća prema uspješnosti poslovanja“.

U Brčkom, novembra, 2018. godine

K o m i s i j a:
Prof. dr Stevan R. Stević, predsjednik

Prof. dr Mirela Mitrašević, član

Doc. dr Srđan Lalić, član
